

Rhif ymchwil gymdeithasol: 57/2026

Dyddiad cyhoeddi: 25 Mawrth 2026

Model cymdeithasol o anabledd: set newydd o gwestiynau

Un cwestiwn am anhafaledd a 2 gwestiwn am rwystrau; ar gyfer oedolion, a rhieni.

Cwestiynau ar gyfer oedolion

Cwestiwn amhariadau

Ym mha rai o'r meysydd canlynol, os o gwbl, y mae cyflyrau neu amhariadau hirdymor yn effeithio arnoch chi? Dylech gynnwys y rheini sy'n mynd a dod, neu sy'n amrywio dros amser.

Dewiswch bob un sy'n berthnasol.

1. **Gweld** - er enghraifft, mynd o gwmpas llefydd anghyfarwydd, darllen, hyd yn oed gyda sbectol neu lensys cyffwrdd
2. **Clywed** - er enghraifft, dilyn sgysiau mewn mannau swnllyd, clywed synau
3. **Symud o gwmpas** - er enghraifft, cerdded, mynd i fyny neu i lawr grisiau heb gymorth
4. **Defnyddio eich dwylo neu'ch bysedd** - er enghraifft, gwisgo, defnyddio bysellfwrdd
5. **Dysgu pethau newydd** - er enghraifft, darllen, dilyn cyfarwyddiadau, neu roi trefn ar eich meddyliau ar bapur

6. **Cofio neu ganolbwyntio** - er enghraifft, cofio enwau neu ddyddiadau, canolbwyntio ar dasgau
7. **Iechyd meddwl** - er enghraifft, rheoli emosiynau neu feddyliau, profi rhithweledigaethau
8. **Rheoli lefelau egni neu anadlu** - er enghraifft, cysgu'n dda, bod â'r egni i wneud gweithgareddau bob dydd
9. **Rhyngweithio â phobl eraill** - er enghraifft, mynegi eich hun, teimlo eich bod yn cael eich llethu gan sefyllfaoedd cymdeithasol
10. **Bod mewn poen neu anghysur** - er enghraifft, teimlo poen cronig neu gosi sy'n effeithio ar eich hwyliau, eich cwsg neu eich gallu i ganolbwyntio
11. **Prosesu synhwyrdd** - er enghraifft, bod yn fwy neu'n llai sensitif i olau, cyffyrddiad neu dymheredd
12. **Bod â system imiwnedd sy'n rhy actif neu ddim digon actif** - er enghraifft, bod yn dueddol o gael haint neu lid
13. **Arall** (rhowch fanylion)
14. **Dim un o'r uchod**

Ddim yn gwybod

Mae'n well gen i beidio â dweud

Cwestiwn rhwystrau 1: profiad o rwystrau mewn gwahanol feysydd bywyd

Pa rai, os o gwbl, o'r canlynol ydych chi wedi'u profi yn ystod y 12 mis diwethaf?

Dewiswch bob un sy'n berthnasol.

1. Gofal iechyd nad yw'n cefnogi fy anghenion

Er enghraifft, cael eich trin yn annheg gan staff, systemau trefnu apwyntiadau anodd eu defnyddio, mannau aros sy'n anodd i symud o gwmpas ynddynt

2. Cyflogaeth a chyfleoedd gwaith nad ydynt yn cefnogi fy anghenion

Er enghraifft, cael eich gadael allan o weithgareddau cymdeithasol, recriwtio neu addasiadau i'r gweithle anhyblyg, gweithleoedd sy'n anodd mynd i mewn iddynt ac o'u cwmpas

3. Addysg a hyfforddiant nad ydynt yn cefnogi fy anghenion

Er enghraifft, gwneud rhagdybiaethau am fy ngalluoedd, deunyddiau dysgu nad ydynt yn y fformat sydd ei angen arnaf, ystafelloedd â mynediad anodd neu sy'n rhy swnllyd

4. Trafnidiaeth a theithio nad ydynt yn diwallu fy anghenion

Er enghraifft, staff ddim yn fy nhrin ag urddas, systemau trefnu apwyntiadau anodd eu defnyddio, diffyg seddi hygyrch

5. Trefniadau tai a byw'n annibynnol nad ydynt yn cefnogi fy anghenion

Er enghraifft, pobl yn tybio na allaf fyw ar fy mhen fy hun, rhestrau aros hir am dai hygyrch, diffyg addasiadau i'r cartref presennol

6. Gweithgareddau cymunedol a chymdeithasol nad ydynt yn cefnogi fy anghenion

Er enghraifft, pobl yn tybio na allaf gymryd rhan mewn digwyddiadau, gwybodaeth am leoliadau nad ydynt mewn fformatau hygyrch, siopau a busnesau sydd â mannau parcio anaddas

7. Mannau cyhoeddus a chyfleusterau nad ydynt yn cefnogi fy anghenion

Er enghraifft, nid yw adborth ar hygyrchedd yn cael ei gymryd o ddifrif, mae'r oriau agor yn gyfyngedig, mae diffyg toiledau hygyrch a chyfleusterau cyhoeddus hygyrch

8. Gwasanaethau ariannol a budd-daliadau nad ydynt yn cefnogi fy anghenion

Er enghraifft, pobl yn tybio na allaf ofalu am fy arian fy hun, nid yw taliadau lles yn talu am gostau byw, gwasanaethau bancio anodd eu defnyddio

9. Pleidleisio a chyfleoedd i gymryd rhan mewn gwleidyddiaeth nad ydynt yn cefnogi fy anghenion

Er enghraifft, pobl yn meddwl nad ydw i'n deall materion gwleidyddol, dim llawer o gefnogaeth i ymuno mewn bywyd cyhoeddus, ddim yn gallu pleidleisio'n breifat mewn gorsaf bleidleisio

10. Arall (rhowch fanylion)

11. Dim un o'r rhain

Ddim yn gwybod

Mae'n well gen i beidio â dweud

Cwestiwn rhwystrau 2: profiad o wahanol fathau o rwystrau

Pa rai, os o gwbl, o'r canlynol ydych chi wedi'u profi yn ystod y 12 mis diwethaf?

Dewiswch bob un sy'n berthnasol.

1. Gwybodaeth a chyfathrebu nad yw'n hygyrch'

Er enghraifft, gwybodaeth iechyd nad yw mewn fformat sydd ei angen arnaf, dim digon o amser i brosesu gwybodaeth, systemau archebu sy'n anodd eu defnyddio

2. Adeiladau a mannau nad ydynt yn addas

Er enghraifft, adeiladau cyhoeddus sy'n rhy swnllyd neu olau, gweithleoedd heb rampiau na lifftiau, toiledau hygyrch nad ydynt yn addas

3. Safbwyntiau ac ymddygiad pobl eraill nad ydynt yn gefnogol

Er enghraifft, staff iechyd yn gwneud rhagdybiaethau amdanaf fi, cydweithwyr yn defnyddio iaith sarhaus tuag ataf neu'n fy ngadael allan, fy safbwyntiau ddim yn cael eu cymryd o ddifrif

4. Rheolau, polisiau ac arferion nad ydynt yn cefnogi fy anghenion

Er enghraifft, staff iechyd heb eu hyfforddi'n ddigonol i gefnogi fy anghenion, diffyg addasiadau gan gyflogwyr, dim digon o arian na chefnogaeth i fyw'n annibynnol

5. Arall (rhowch fanylion)

6. Dim un o'r rhain

Ddim yn gwybod

Mae'n well gen i beidio â dweud

Cwestiynau ar gyfer rhieni

Cwestiwn amhariadau

Ym mha rai o'r meysydd canlynol, os o gwbl, y mae cyflyrau neu amhariadau hirdymor yn effeithio ar [Enw'r plentyn / eich plentyn]? Dylech gynnwys y rheini sy'n mynd a dod, neu sy'n amrywio dros amser.

Dewiswch bob un sy'n berthnasol.

1. **Gweld** - er enghraifft, mynd o gwmpas llefydd anghyfarwydd, darllen, hyd yn oed gyda sbectol neu lensys cyffwrdd
2. **Clywed** - er enghraifft, dilyn sgysiau mewn mannau swnllyd, clywed synau
3. **Symud o gwmpas** - er enghraifft, cerdded, mynd i fyny neu i lawr grisiau heb gymorth
4. **Defnyddio eich dwylo neu'ch bysedd** - er enghraifft, gwisgo'u hunain, defnyddio bysellfwrdd, codi tegan
5. **Dysgu pethau newydd** - er enghraifft, darllen, dilyn cyfarwyddiadau, neu roi trefn ar eu meddyliau ar bapur
6. **Cofio neu ganolbwyntio** - er enghraifft, cofio enwau neu ddyddiadau, canolbwyntio ar dasgau
7. **Iechyd meddwl** - er enghraifft, rheoli emosiynau neu feddyliau, profi rhithweledigaethau
8. **Rheoli lefelau egni neu anadlu** - er enghraifft, cysgu'n dda, bod â'r egni i wneud gweithgareddau bob dydd neu chwarae
9. **Rhyngweithio â phobl eraill** - er enghraifft, mynegi eu hun, teimlo eu bod yn cael eu llethu gan sefyllfaoedd cymdeithasol
10. **Bod mewn poen neu anghysur** - er enghraifft, teimlo poen cronig neu gosi sy'n effeithio ar eu hwyliau, eu cwsg neu eu gallu i ganolbwyntio
11. **Prosesu synhwyrdd** - er enghraifft, bod yn fwy neu'n llai sensitif i olau, cyffyrddiad neu dymheredd
12. **Bod â system imiwnedd sy'n rhy actif neu ddim digon actif** - er enghraifft, bod yn dueddol o gael haint neu lid
13. **Arall** (rhowch fanylion)
14. **Dim un o'r uchod**

Ddim yn gwybod

Mae'n well gen i beidio â dweud

Cwestiwn rhwystrau 1: profiad o rwystrau mewn gwahanol feysydd bywyd

Pa rai o'r canlynol, os o gwbl, y mae [Enw'r plentyn / eich plentyn] wedi'u profi yn ystod y 12 mis diwethaf? Atebwch am eich plentyn.

Dewiswch bob un sy'n berthnasol.

1. Gofal iechyd nad yw'n cefnogi anghenion eich plentyn

Er enghraifft, cael eu trin yn annheg gan staff, systemau archebu anodd eu defnyddio, mannau aros sy'n anodd iddynt symud o gwmpas

2. Addysg a hyfforddiant nad ydynt yn cefnogi anghenion eich plentyn

Er enghraifft, gwneud tybiaethau am eu galluoedd, deunyddiau dysgu nad ydynt yn y fformat sydd ei angen arnynt, ystafelloedd â mynediad anodd neu sy'n rhy swnllyd

3. * Cyflogaeth a chyfleoedd gwaith nad ydynt yn cefnogi anghenion eich plentyn *

Er enghraifft, oriau gwaith nad ydynt yn hyblyg, dim man tawel i wneud galwadau i feddygon neu'r ysgol

4. Cludiant a theithio nad ydynt yn diwallu anghenion eich plentyn

Er enghraifft, staff ddim yn eu trin ag urddas, systemau trefnu apwyntiadau anodd eu defnyddio, diffyg seddi hygyrch

5. Trefniadau tai a byw'n annibynnol nad ydynt yn cefnogi anghenion eich plentyn

Er enghraifft, pobl yn tybio eu bod yn gwybod beth y gall fy mhientyn ei wneud, rhestrau aros hir am dai hygyrch, diffyg addasiadau i'r cartref presennol

6. Nid yw gweithgareddau cymunedol a chymdeithasol yn cefnogi anghenion eich plentyn

Er enghraifft, pobl yn tybio na all gymryd rhan mewn digwyddiadau, gwybodaeth am leoliadau nad ydynt mewn fformatau hygyrch, siopau a busnesau sydd â mannau parcio anaddas

7. Mannau cyhoeddus a chyfleusterau nad ydynt yn cefnogi anghenion eich plentyn

Er enghraifft, nid yw adborth ar hygyrchedd yn cael ei gymryd o ddifrif, mae'r oriau agor yn gyfyngedig, mae diffyg toiledau hygyrch a chyfleusterau cyhoeddus hygyrch

8. Gwasanaethau ariannol a budd-daliadau nad ydynt yn cefnogi anghenion eich plentyn

Er enghraifft, nid yw taliadau lles yn talu am gostau byw, gwasanaethau bancio anodd cael mynediad atynt

9. Arall (rhowch fanylion)

10. Dim un o'r rhain

Ddim yn gwybod

Mae'n well gen i beidio â dweud

* Gellir eithrio'r opsiwn ymateb 'cyflogaeth a chyfleoedd gwaith nad ydynt yn cefnogi anghenion fy mhentyn' os nad yw'n berthnasol i'r plentyn (yn seiliedig ar ei oedran) neu os nad oes diddordeb mewn casglu data ar rwystrau anuniongyrchol y gallai plentyn anabl eu hwynebu.

Cwestiwn rhwystrau 2: profiad o wahanol fathau o rwystrau

Pa rai o'r canlynol, os o gwbl, y mae [Enw'r plentyn / eich plentyn] wedi'u profi yn ystod y 12 mis diwethaf? Atebwch am eich plentyn.

Dewiswch bob un sy'n berthnasol.

1. Gwybodaeth a chyfathrebu nad yw'n hygyrch'

Er enghraifft, gwybodaeth iechyd nad yw mewn fformat sydd ei angen arnynt, dim digon o amser i brosesu gwybodaeth, systemau archebu teithiau sy'n anodd eu defnyddio

2. Adeiladau a mannau nad ydynt yn addas

Er enghraifft, adeiladau sy'n rhy swnllyd neu olau, mannau cyhoeddus heb rampiau na lifftiau, toiledau hygyrch nad ydynt yn addas

3. Safbwyntiau ac ymddygiad pobl eraill nad ydynt yn gefnogol

Er enghraifft, staff iechyd yn gwneud rhagdybiaethau amdanynt, pobl yn defnyddio iaith sarhaus tuag atynt neu'n eu gadael allan, peidio â chymryd eu safbwyntiau o ddifrif

4. Rheolau, polisïau ac arferion nad ydynt yn cefnogi fy anghenion

Er enghraifft, staff iechyd heb eu hyfforddi'n ddigonol i gefnogi eu hanghenion, diffyg addasiadau yn yr ysgol neu'r feithrinfa, dim digon o arian na chefnogaeth i fyw'n annibynnol

5. Arall (rhowch fanylion)

6. Dim un o'r rhain

Ddim yn gwybod

Mae'n well gen i beidio â dweud

Yr Adroddiad Ymchwil Llawn: Rutherford, L., Collins, D., Shah, D., Das, A., Radicati, A., and Begum, Y., Rogers, K., Swannack, R., & Young, A. (2026). Model cymdeithasol o anabledd: adroddiad terfynol, Caerdydd: Llywodraeth Cymru, rhif adroddiad Ymchwil Gymdeithasol y Llywodraeth 57/2026.

Ar gael yn: <https://www.llyw.cymru/model-cymdeithasol-o-anabledd>

Safbwyntiau'r ymchwilwyr a fynegir yn yr adroddiad hwn, ac nid ydynt o reidrwydd yn safbwyntiau Llywodraeth Cymru.

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Laura Tolland

Yr Uned Tystiolaeth Gwahaniaethau ar Sail Anabledd

Yr Is-adran Tystiolaeth a Chefnogaeth ar gyfer Cydraddoldeb, Tlodi a Phlant

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

Caerdydd

CF10 3NQ

E-bost y tîm: yrunedtystiolaethcydraddoldeb@llyw.cymru

Mae'r ddogfen yma hefyd ar gael yn Saesneg.

This document is also available in English.

OGI © Hawlfraint y Goron ISBN Digidol: 978-1-83745-323-8